

Radokuu
25. päiv
2009

Nummör
4 (175)

Leht mass erälde
ostõn 5 kruuni

UMƏ LEHT

VANA VÖROMAA RAHVA UMAN KEELN LEHT

Peebu Valve: pümme armastus om latsõ hukatus!

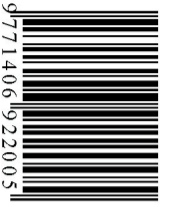
Kae lk 2

list, jalost, ma tulõ Sõmmõrpalost!

Kae lk 3

Ruitlanõ nõud, et joodikit avvustõdanu

Kae lk 4

Rõugõlõ tähti kaema

20.–22. urbõkuul (märtsil) kõraldas Viitina luudushariduskeskus ütten Tarto tähetorniga Rõugõ rahvamajan konvõrentsi «Ööbikuoru tähed 2009».

Tuu ettevõtminõ võissi huvvi pakku nii koolilatsilõ ku ka tõisilõ tähetiiduse huviliidsile.

Asa mõtõ om nõsta huvvi tähetiiduse vasta, väärtüstä reaalinait ja tetä inemise ilma-kaemist laembas, and teedä ettevõtminõ kõrraldaja, Viitina luudushariduskeskusõ juht Tuberiku Toivo.

Rõugõlõ tulõva kõnõlõma mitmõ tunnõdu Eesti tähetiidläse, a sõnna saava ka kirändüstiidläse ja viisimeistri.

Tuberiku Toivo lupa, et

näide jutust saava arvo kõik: tarka juttu kõnõldas lihtsän keelen.

Pääl tuu saa nätä pallo esieräliidsi pilte ja ka puutrin tettüisi filme mi pääväsüstee mi ja kõgõkogo (universumi) ehitüse kotsilõ.

Ku taivas om selge, kaias üttenkuun ka päivä ja tähistavast. Viil saa kullõlda kont-sõrtõ.

Teedüst saa: www.viitina-lhk.ee/astronoomia_konvõrents_oobikuoru_tahed_2009.html

Kõik taa ettevõtminõ om kullõjalõ ilma iist!

UL

Küläpillimiihi päiv

7. urbõkuul tulõ Orava kultuurimajan kolmas küläpillimiihi päiv, kohe oodõtas pillimiihi mängmä ja huviliidsi kullõma.

Õdakut juht Savõrna lõõdsamiis Tartese Heino, kiä mäng pidol ka esi uma pundiga «Heino Tartes ja sõbrad». Pääkülälidse omma Kihnu-maalt: Köstri Virve ja Järsumäe

perreandsambli. Viil om küllä uuta Audru jõõlaivanduspunti, miä mäng pääasalgult meremiihi laulõ.

Pitto om tulõman hulk lõõdsamängjit, a tulla võiva ka kõik tõsõ, kiä määnestki rahvapilli mängvä ja tõisilõ umma mängumõistmist näü-dädä tahtva.

UL

Puigal tulõ näütemängupäiv

Puiga põhikuul kõrraldas 17. urbõkuu pääväl (17.03.2009) kell 11 joba üttsändä võro- ja seto-keelitside näütemänge päävä koolilatsilõ.

Puigalõ omma oodõdu kõik huvilidsõ vanalt Võromaal ja Setomaaalt, kiä tahtva

HARJU ÜLLE PILT

Minevaasta Puigal: Mõnistõ kooli «Põdramaja».

UL

Kõratas teedüst käsitüümeistride kotsilõ

6. urbõkuu päävani oodõtas teedüst käsitüümeistride kotsilõ – vana Võromaa käsitüükogo luumisõ ja meistride andmõbaasi jaos.

Käsitüümeistril pallõldas täütä küsumüstik, mille panni kokko Näputüüselts, Orava maanaisi selts, Võro selts ja Võro instituut. Küsütlüse mõtõ om arõnda meistride kuuntüüd ja anda edesi vannu mõistmisi.

Meistris loctas nii mihi ku

naisi näputüümeistril, a ka rahvapillimängjit, vanaperäse söõgi tegijit ja tõisi traditsiooniliidsi oskuisiga inemisi.

Andmõbaasi luumisõ jaos and rahha kodaniguütiskunna tsihtkapitaal (KÜSK).

Teedüst saa Sepä Marika käest tel 5192 8199, sepamari@gmail.com vai Suurmanni Aino käest tel 5138 379.

UL

HARJU ÜLLE PILT

Timahavanõ vastlapäiv (Võromaal om üteldü ka pudropäiv, lihahiide) trehväs seokõrd kokko vabariigi aastapääväga. Et tuu oll' riigipühä ja vaba päiv, sis saiva kõik kasvai terve päävä vastlasõitu tetä, ku õnnõ himostiva. Vastlapäävä ilma perrä kai vanarahvas suvist saaki. Vahtsõliina rahvas usksõ selgest taivast hääd rükä. A Põlva kandin tähend lumõsado hüvvä mehidsaastakka. Päiv päält vastlapäivä om tuhapäiv (tuhkapäiv). Urvastõ kandist om üles kirotot, et tuul pääväl küdseti tuha all karaskit. Pildi pääl harotasõ vastlasõitu Sõmmõrpalõ latsiaia latsõ.

UL

Võromaa kingitüse võistlus

MTÜ Näputüüselts kuulutas Võro liina 225. sünnüpäävä tulõkiga vällä võistlusõ «Kingitüs Võromaal».

Võistlusõ tsiht om väärtüstä Võromaa luudust, aoluku, inemisi ja luvva kõgõ tuu põhal seoilmaaisit asakõisi, miä pasva kinkmises.

Võistlusõlõ saadõtuisi asjo man kaias, et tüü olõsi häste tettü, matõrjaal ja värmõ olõsi ilosa, asi passis kokko Võromaa umaperäga.

Võistlustõid saa saata vai viiä nika ku 30. mahlakuu päävani (30.04.2009) Võromaa muusõummi Katariina 11, Võro. Tüü mano tulõ kirota margsõna ja umatettü asä lugu, mano panda kinnine ümbrik, kon seen autori peris nimi, telefoninummõr ja aadrõss.

Lehekuun kõrraldõdas saadõtuisi asõst muusõumin näütüs ja kuulõtõdas vällä võistlusõ võitja. Teedüst saa Sepä Marika käest tel 5192 8199, sepamari@gmail.com.

Kalapüüdmissõistlus innekõkkõ nuurilõ

28. radokuu kell 10 tulõ Vagula järve ijä pääl Roosisaarõ puulsõn otsan kalapüügivõistlus latsilõ ja näide vanõmbilõ.

Võistlusõl üttenlõümise iist määnestki massu ei küstä, õnnõ

HARJU ÜLLE PILT

Tunnustus Uma Pido tegijile

Eesti Vabariigi aastapäävä puhul jagi maa- ja liinavalitsusõ mineväästa silmä jäänü tegijile awo. Tunnustõdi ka edimäde võrokeelidse laulupido Uma Pido tegijit.

Võro maavalitsus valisi 2008. aastaga kõgõ parõmbas kultuurielo edesivijäs Uma Pido pääkõrraldaja Ojari Triinu. Võro liinavalitsus tunnust tervet Uma Pido miiskunda – Uma Pido nimmati 2008. aastaga vahtsõs tõlõjas ja pido vidäjä saiva tuu iist liinapää tunnuskirä ja kingitüse.

UL

tulõ hinnäst vähämbält 15 minotit inne võistlust kirja panda. Võistlusklassõ om kolm: kooni 14aastadsõ, 15–17aastadsõ ja suurõ inemise.

«Latsi huvi om kalapüügi vasta suur.» seletäs võistlusõ kõrraldaja, Parksepä kooli tüüoppusõ oppaja Keldi Igor. Tä kõnõlõs, et kõrrald kolmõ aasta iist uma kooli opilaisilõ kalapüügivõistlusõ, sis tulf ijä alt kallo vällä sikutama 19 poiskõist. Avvohinnas vei Igor

poisi Peipsi pääl kalalõ, kala võtõ sis häste ja poisi olli asast suurõn vaimustusõn.

Seol võistlusõl saava avvohinna egä võistlusklassi kolm parõmbat (kink kalasaak kaal kokko kõgõ inämb). Viil pand Klaasseni Mait vällä uma avvohinna kõgõ suurõmba kala püüdjäle ja Keldi Igor esi kõgõ vähämbä kala püüdjäle.

Kõik osalõja saava ka võistlusõ aigu suppi süvvä.

Jututunn Võro latsiraamadukogon

Puulpäävä, 7. urbõkuul (mårdsil) kell 11.30. tulõ Võro latsiraamadukogo jututarõn väiku jututunn «Säitsme maa ja mere takan».

Juttõ kõnõlõsõ Petersoni Merit ja Tootsi Ruth, mõnõ luu ka Pääri Piret. Oodõtas kõiki vähämbält viicaastaisi jutusõpru. Jututunn om mas-sulda.

UL

Viimäne paraat, ilma muusikalda

ORASSONI RAEI-ADIINA

Tuu juhtu sis, ku oll viil ENSV.

Nigu latsil iks, nii ka mu pojalt tull õdagu koskil kellä ütsä aigu miilde, et hummõn om paraat, oppaja käsk valgõ pluusõ ja kõrraligu puhta verev kaalarätiga kuuli tulla.

Vahtsõt kaalarätti koton es olõ, pidimi vana kõrda saama. Kaalarättil oll sõlm seen, jo poiskõsõ tapliva. Tollõ vallalõ arotaminõ võtõ joba tükk aigo. Imä olku tuu võlur! Kaalarätti olli hääst siidist ja ku tuu lõpus triigitüs sai, läükse tõnõ!

Pluusõ sai kah mõstus. Suumõsukauss käen, lätsi vällä. Oll tsipakõnõ lummõ sadanu, maa es olõki peris valgõ.

Kuulõ, lehm laudan müüg, kikas kirg! No mis sääll vallalõ om? Iks nigu üi-aig! Ruttu tarrõ, lasi vahtsõt laudatulõ palama, haari võtmõ. Joosuga lauda mano, olõs ma no pinigi ütten võtnu! Meil oll ALMAVÜN targas opat hundipini Jerri.

Laut oll vanan rehetarõn. Rehealotsõn olli haina eläjile. Tuuperäst ollgi mitmõkõrdnõ tulõ palamapandminõ. Rehealotsõ ussõ man üts lülit ja laudaussõ man välänpuul tõnõ.

Kõik ussõ olli ilostõ kinni, tulliga kõik kõrran. A ku ma laudaussõ vallalõ tei... Oi sa mu jummal, mis sääll oll! Vot tuud oll joba rassõ usku!

Rehetarõ kolmõ saina palgi ja kolmõ laetala veere olli võhlõ täüs. Esihindäst mu silmälõ olli nä peris ilosa.

Innembä (ka kolhoosiaol) kuivati tan villä, sis mustõ palkõ pääl paistu nä peris helle halli, altpuult piaaigu valgõ. Tuli paistu ussõ kotsilt üleväst, rehetarõ ussõ

PLATSII LIISO TSEHKENDÜS

omma madala.

Kujotagõ hindäle ette, mis tunnõ teküs säänest pilti näta! Laut võhlõ täüs, a ütteri liikmist ei olõ! Lehmi sääl pääl kah võhlu rian nigu herne.

Ega nä väega suurõ es olõki, tsipakõnõ suurõmba ku hariligu hiire. Ussõ man kõgõ viimäne oll suur nigu mi kass. Tä es olõki väega sille olõmisõga. Suur ja hall. Väiko olli külõ sille.

Edimäne mõtõ oll, et võta kinni tuu suurõ võhlu. A sis turgaht päähä, et olõ väiko rõivaga, kaal ja pää palfa, kindit kah ei olõ käen.

Täl omma kah jo hamba ja küüdse ja rabõlda jõud kah kõvastõ. Timäga ma toimõ es saanu!

Vist esiki küünüti kässi, eläjake olli pää kotsil. Ütteri liikmist es olõ, õnnõ orõõ pääl mõni handjõnksaf. Paari sammuga olli lehmä man, haari ütte ja tõistõ kätte võhluupoja ja padavai tarõ mano.

Ussõ pääl tull poig vasta ja küsse: «Mis sääll lauda man oll?» No mis sääll oll! Nõsti käe üles ja näütsi.

Lats naas naarma: «Imä tege andsaku nalla!» Rotipoja handjõnksaf. Naar olõs nigu poolõs lõigat. Mu vana imä

tull uma katõ kepiga tõsõst tarõst kah kaema. Ütli: «Laut om võhlõ täüs!» Poiskõnõ pandõkva ajama, mul läts tsipakõnõ aigo, lätsi kah perrä. Imä liibas uma katõ kepiga kõgõ takan. Esä olõs tahtnu kah näta, a tä es jõvva ussõst kavvõmbalõ tulla.

Lauda man oll suur võhlõ kaonu. Lehmi sääl puhta. Puul lauta võhlõst ka puhas. Rotiria lätsi ütõtõsõ takan parra huuga, ilma rüsinäldä, nigu niiti piten talamulkõ poolõ.

Vahemi õnnõ, ollimi lummidu. Vot määne paraat, õnnõ ilma muusikalda! Lasimi näil rahuligult minnä, ku nuu kats vällä jättä.

Järgmädsel pääväl oll mul tüü man edimäne asi toda uudist kõnõlda.

Ku jutuga ütele poolõ sai, sõs kõgõ vanõmb, ammu jo pensionär, üteli: «Oll sul kah pää otsan niimuudu lauta juuskõ, sääll olõs võinu jo varga olla! Eläjä rüükvõ tuud kah, ku võdra laudan toimõndasõ!»

Naasõ jäivõ kõik vakka, egäüts mõtõl ummi mõttit ja päiv oll vaiknõ.

Latsõ käve paraadil är. Järgmädsel pääväl tuusama vana naanõ üteli: «Mi arotimi taad

asja. Tan om tähendüs. Är sa mõtõlgu nii halvastõ, et õnnõ sullõ tähendäs.»

Ku ma ildampa poodi man kõnõli, sis kaupmiis naarsõ minno umakõrda: «Om sul kah tahtmist suurt võhlu kinni võtta!» Miihil oll antu käsk poodi man jõusõõdäkuur puhata tetä. Koskilt oll suur võhlõ vällä tulnu. Mi kandi Madis oll tahtnu kah suurt võhlu är tappa.

Tõsõ võhlu olli kallalõ tulnu. Mehe visanu vigla kos sedä ja tõist, kaenu õnnõ, kuis vällä saa. Jo tä vist viglaga virof kah, kuis mu laudan võhlõ muido veidikene rädsit vällä näkk.

Kiäki meist es näe ette, et clo nii kipõstõ või muutuda.

Paraadi jäi elätsche. Tulliva rassõ ja keerõlidsõ ao, nii mullõ ku meile. Latsõ es lää inämb paraadilõ ja kaalarätti kah inämb kaala es panõ...

Mille paraat ilma muusikalda? Tuuperäst, et võhlõ paraati kõgõ ei olõ. Egäüts ei näcki säänest asja. Muusikat es olõ ja piuksmist kah es kuulõ. Kõik käve tävveste tassa.

Avustagõ joodikut!

Võro maakund saa seol aastal terviseedendamises riigi käest hulga veidemb rahha ku minevä aasta, kirof Võromaa Teataja. Seost huulmada kõrraldõdas timahava süäme- ja veresuunkunnahäti ette är hoitmisõs eräldeedüst rahast kats tervise- ja kepikõnnipäivä.

Mis nuu kats päivä avitasõ? Pankõ viin hummogu katsast müüki, tuuga hoiat ja ennetät tervüst pallo rohkõmb... Tuu kepikõnd om niivõra armõdu ja hallõ, et tuuga ei saaki verd käämü. Ku kell katõssa... vai esiki säidse hummogu lonksu kätte saasi, ennetäsi ja hoiyasi kõvastõ süänd kokko.

Viil inämb: ilda aigo tutvust sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakunna asatundja Tähë Triinu Võromaa tervise- ja sotsiaaltüespetsialistele valmis saanut rahvastigu tervise arõngukavva «Kaua! Tervelt! Üheskoos!» Kokkõvõtõs mõistsõ tä üteldä, et om ammu kimmäs tett, et parõmb tervüs om noil, kiä omma mõnõ võrgustigu liikmõ. «Ütesõnaga, laulukuur om tervisele hää.» tõi tä eräle vällä.

Kurat, kriisiaig om, ja sotsiaalministeeriumi rahvatervise osakunna asatundja Tähë Triinu taht minno laulma panda? No om mõistus? Tüüd ei olõ, massa pangalainu millest tahat ja sõs om sotsiaalministeeriumi puult vällä mõtõld retsept: lasõ laul vallalõ!

A ma murdnu hää meelega mõnõl pargin kakõrdajal kepikõndjal kepi alt är.

RUITLASÕ OLAVI, testitü jordo

Hääd tervisepäivä! Mille ma piät kõiki sallma, a riik minno vasta ei salli? Ma piät sallma homoseksualisti, niigrit, litsi... A lää ma avalikku kotusõhe, panõ suidsu ette ja minno naatas õkvalt trahvma. Suidsutegijä kiusaminõ om Eesti Vabariigi säädüisiga tävveste lubatu.

Vabariigi säädüisiga tävveste lubatu.

Tei ilda aigo Internetin üte testi. Tuu üteli, et nii pallo ühikit, ku mul alkoholli lätt tähendäs, et ma olõ joodik. Kuiki ma ei juu umast arust piaaigu sukugi. Päält tuu ma võlssõ testi teten, periselt lätt mul alkoholli kats kõrda rohkõmb... Õks lätt veidü... A ku ma joodik olõ, sõs ma tahasi hindäle kah sama pallo õiguksi ku homodõlõ, niigritele ja litsele om antu.

Ma ei hoiä viina koton, selle et tä mullõ väega ei miildü. A ku mul kats-kolm kõrda aastan tedä hummogu inne kellä kümmet vaia om, sõs omma egäsugudsõ kepikõndja, veresuunkunna- ja süämenenõtjää timä ostmisõ mullõ är kiildnü.

Osti Vinne piiri päält täksfriist kolm päivä tagasi Vana Tallina. Kinkmise jaos. Massi pudõli iist 54 kruuni. Sama pudõl mass Rāpinā poodin 120 kruuni. Vahe om 66 kruuni, millele riik uma karvadsõ käe vahelõ aja. Tuu raha iist võinu joodikulõ veidükese lukupidämist üles näädädä. Kas vai veidükese... litsi ja niigri jagogi...

Tossu Tilda pajatusõ

Elo allakäük

Vanamiis läts polikliinigumajan vetsu, ai uma aša är ja naas kipõ sammuga välisussõ poolõ astma.

A tuu miis, kiä vetsumasusu korjas, juusk täl takan ja hõiga: «Kats kruuni, kats kruuni!»

Vanamiis käänd ümbre ja põrof vihatsõlõ: «Olõ-i hindälgi, kost ma viil sullõ võta!» Lätõ cdesi, esi porisi nõna ala: «Kae, miä taa clo allakäük inemiisiga tege! Peräkõrd pasva egä nuka pääl sinno sandikõsõ...» Vanamiis oll maalt ja es tiä, et liinan om kusõminõ kah massulinõ.

Unõtablett

Maanaanõ panti haigõmajja. Tä oll elopäävä väega hää unõga olnu. Jo varra õdagu oll tä haigõmajangi asõmõ pääl sällüle ja magari.

Perämädse Ene vana Võromaa viktoriini vastussõ

1. Rohu Richard, 2. Aava Kadi, 3. kond, 4. Kuldi-Jüri talo, 5. pudrukuul, 6. Hurda Jakob, 7. molohk, 8. härmäk.

Avvuhinna saava kõik, kiä õigõhe vastassi! Uma Lehe toimõndus and esi võitjilõ teedä, määne avvuhind om ja kuis tuud kätte saia.

Kuuluda

Mootorsae ja võsaka – 1200 kruuni odavampa ku muido!

Toomi kauba kodo kätte!

www.saepood.ee
Tel 513 1511 (Elar)

Latsilõ

Vastussõq saatkõq
Tartu 48, Võro liin
65609 Uma Leht vai
info@umaleht.ee.

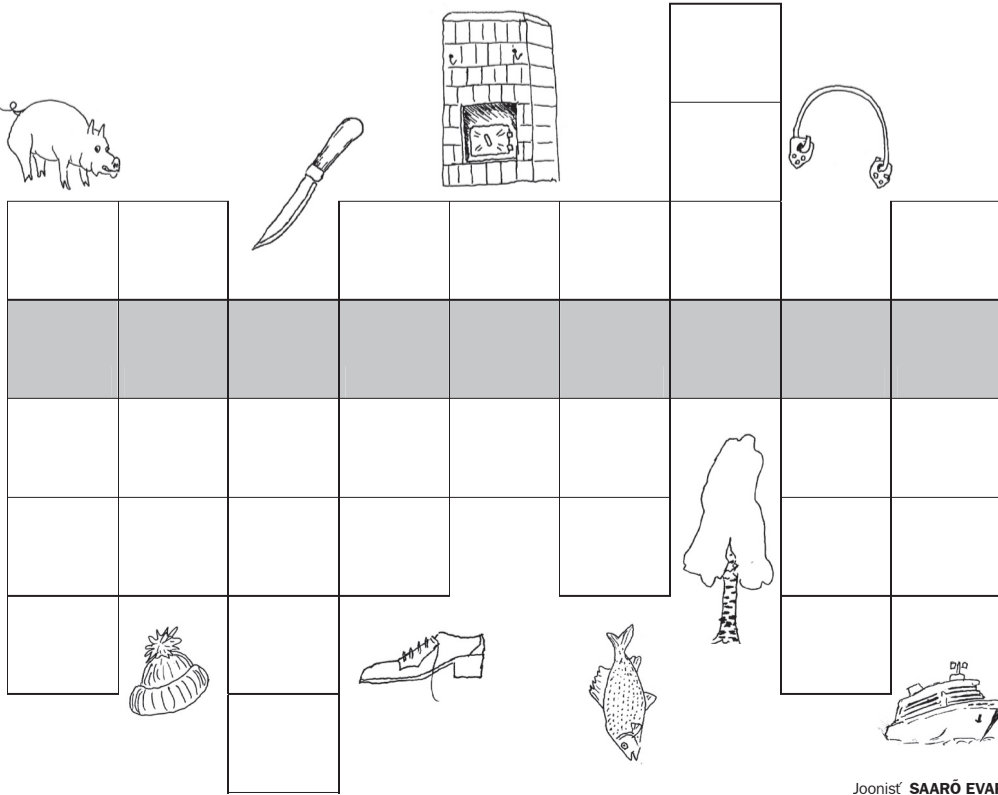
Manoq kirotagõq uma nimi, vannus, aadrõs ja telehvoninumõõf. Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai kasette ja Uma Lehe klepse.

Minevākõrdsõ mõistatusõ vastussõq: *lāmmistāmā, nūsmā.*

Avvuhinna saavaq **Annusõ Ragnar (9)** Antslast ja **Luiga Helery (7)** Parksepä keskkoolist.

Seokõrdsõ ristsõna vastus saadaq ärq ildampa 5. urbõkuu pääväs!

Ristsõna lahendamises kirodaq (üllest alla) kruudukõisi sisse pilte perrä sõnaq. Vastussõs saat teedäq üte vana Võromaa kotussõ nime! Ku tiät, võit ka kirodaq, mäantsen kihlkunnan ja vallan tuu külä om.

Joonist SAARÕ EVAR